

Hajléktalan emberek képezhetősége mentén...

(Speciális andragógia tantárgyi munka, SZIE)

Ungvárszky Pál
2009. április

Tapasztalati megközelítés elméleti kiegészítésekkel

(Saját és hajléktalan ellátó intézmények
munkatársaitól, begyűjtött
tapasztalások)

Hajléktalanság formái

- Fedélnélküli ellátatlanok
- Fedélnélküli utcai szociális munkát részlegesen igénybevevők
- Alapvető szociális szolgáltatásokat igénybevevő, fedélnélküliek (fürdés, stb.)
- Nappali melegedőt igénybevevő
- Éjjeli menedékhelyet igénybevevő
- Átmeneti otthon lakója
- Alternatív elhelyezési módok (kiléptető lakás, támogatott albérlet, stb.)
- „Önálló” albérlet fenntartása

A hajléktalanokról

- Hajléktalanok száma Budapesten 40 - 50 ezer, némely szakember szerint, ez a szám eléri az 55 ezret.
- Fedélnélküliek 35 – 40 ezren lehetnek, országos szinten azaz, minden ötödik hajléktalan az utcán alszik
- Vannak, akik szándékos betöréssel érik el, hogy börtönbe kerüljenek, így menekülnek a kemény telek elől.
- Az egészségügyi ellátásból „kiszorúlnak”
- Sokan kerülik a magasabb szintű ellátásokat

A hajléktalanság lehetséges okai

- Ipari termelés megszűntével a munkásszállók bezárása
- Az állami lakásépítés gyakorlatilag megszűnt
- Válások száma jelentősen emelkedett, otthon nélkül maradt az egyik fél, gyermekelhelyezés = a lakás birtokban maradása a gyermeket nevelő félnél
- Alkohol problémák
- Egyes kutatók szerint, a személyiségi jellemzők is hozzájárulnak a hajléktalansághoz (alacsony önértékelés, kóros altruizmus, felelőtlenység, stb.)
- Hajléktalanságba, mint krízis helyzetbe került emberek kevesebb mint 20%-a marad tartósan ebben az „állapotban”, a többség önerőből némi külső segítséggel túl jut ezen.

Megélhetési jellemzők

- Koldulás
- Guberálás
- Fémgyűjtés, fémtolvajlás
- Bűnözés, „áldozati bűnözés”
- Önellátó gyűjtögetés (halászat, vadfogás)
- Étkezési szolgáltatások igénybevétele
- Magasabb szintű szolgáltatások igénybevétele
- Támogatások, segélyek igénybevétele
- Alkalmi munkák
- Szűkebb réteg folyamatos munkatevékenységet végez

Sok fedélnélküli semmilyen szolgáltatást nem vesz igénybe

Hajléktalan álláskeresők által preferált munkakörök, munkatevékenységek

- Alkalmi azonnal fizető munka, esetleg heti fizetési rend.
- Építőipari segítő tevékenység
- Takarítás
- Egyszerű betanított munka (manualista)
- Lehetőleg egy műszak
- A munka helyben legyen, ne kelljen utazni
- A munkáltató biztosítsa az étkezést és a cigarettát

Nagyon kevesen vannak, akik a képzettségüknek megfelelő munkakörben dolgoznak

Hajléktalan ellátás

- Országosan 8 ezer ellátó intézmény
- 91 településen működik hajléktalan szálló
- Ingyen konyha Bp-en 10 helyen, vidéken 6 helyen működik
- Több helyen megoldott a szociális étkeztetés
- Szociális segélyek, természetbeni juttatások az utcai szociális munka keretében

Országos stratégia

- 1 MD Ft jut az ellátó intézményekre
- 70 M Ft a téli kríziskezelésre
- 440 M Ft a foglalkoztatási modellekre
- ??? M Ft a képzési programokra, fejleszthetősége; nincs külön nevesített keret, a foglalkoztatási programok része a fejlesztő felkészítés és jó esetben ezt követi valamilyen OKJ-s képesítő tanfolyam

A képzettség és a hajléktalanság összefüggései.

(intézményben élők körében végzett felmérésből; Győri P. 2005)

- 45%-uk csupán 8 általánost végzett
- a 8 ált. alattiak 55 %-a, a felsőfokú végzettségűek 78 %-a egyáltalán nem aludt közterületen
- nők jellegzetesen alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, mint a férfiak
- Intézményekben élők 53%-a középfokú végzettséggel rendelkezik, (ők képezhetőbbek a többiekénél)
- a segélyből élők 10%-a nem végezte el a 8 általánost sem
- munkabérből élők 31 %-a szakmunkás végzettségű, s további 23 %-uknak érettségije is van

A képzettség és a hajléktalanság összefüggései. 2

- szakmával, érettségivel rendelkező hajléktalan emberek 60 %-a munkabérből él
- a nyolc általánost végzettek 51 %-a, munkabérből él
- nyolc általánossal sem rendelkezőknek csupán 34 %-a él munkabérből
- az egyetemet végzettek körében, igen magas a tb-jövedelemből élők aránya (41 %)
- a nyolc általánossal sem rendelkezők körében ez a mutató (49 %).

A képzés eredményessége érdekében...

- mentori hálózat, kialakítása a mentoráció folyamatos fenntartása
- A homogenitás, a lemorzsolódás csökkentése érdekében a kiválasztás, (hasonló képesség, adottság)
- Fejlesztés (szocped, szocializáció, motiváció fenntartás, igény generálás)
- Alapfokú képzés (sokan az általános iskolai tanulmányaikat nem fejezték be)
- a felkészítés, a képezhetőségre (a tanulás tanulása)
- Képzés, képzésben tartás, (releváns munkaerőpiaci képzésbe kerülés, a képzés befejezése)
- álláskeresés (az önálló álláskeresés támogatása, tanácsadás, infó)
- utókövetés (elhelyezkedés, munkamegőrzés, integráció)

A mentoráláson kívül szükséges még a személyes szociális munka, társintézmények szolgáltatásainak igénybevétele, szakemberek segítsége (pszichológus, tanácsadó)

Eszközök

- A képzésre felkészítő tréning - kommunikációs, időgazdálkodási, tanulásmódszertani, konfliktus kezelési modulokból speciálisan hajléktalan emberek számára összeállított készségfejlesztő foglalkozások, egyéni felkészítő programok
- Mentori –támogató- munkakör – kidolgozott a mentorok munkáját segítő protokoll (BMSZKI)
- Segítő háló, (szakemberek, sortársak)

erősítő

- A hajléktalanok egy része párkapcsolatban él, ez a tény jelentős motiváció lehet a képezhetőség, munkavállalás, együttműködés során

visszahúzó

- A kapcsolatban élés nem csak erősítheti a klienst, hanem sokuknál visszahúzó erő is lehet: ha a pár egyik tagja visszaesik, magával rántja a pár másik tagját is. Ennek oka, hogy a hajléktalan-párok egymás hajléktalanként való támogatására alakulnak, és a kitörés lehetősége magát a kapcsolatot is veszélyezteti.

erősítő

- Hajléktalan emberek, munkavállalási esélyeinek a növelése a képzés révén, növeli az együttműködési hajlamot

visszahúzó

- Általában alacsony a frusztráció tűrésük, kevésbé szabálykövetők, nem tudnak, vagy nem akarnak megfelelni az elvárásoknak, ezért könnyen lépnek ki a helyzetekből, így az együttműködésből is.

erősítő

- Fontos, hogy a képzésbe kerülés, munkába állás feltételeinek kialakításához képzési támogatás címen mód nyíljon egyéni anyagi támogatásra, ez erősíti az együttműködést.

visszahúzó

- Ennek hiányában, a hajléktalanok többsége, hamarosan lemorzsolódik.

Andragógiai megközelítés Hajléktalanokra jellemző

(Papp Ákos, Ungvárszky Pál)

- **Együttműködési készség:** (teamkompetencia) Közös tevékenységre, munkára, együttműködésre való alkalmasság. A teljesítőképes tevékenységhez, munkához szükséges szakmai alkalmasság mellett az együttműködési készség a teamkompetencia elengedhetetlenül szükséges. Csoporton belül a tagok közötti kapcsolat formája versengés vagy együttműködés. Az együttműködés a korszerű és hatékony felnőttoktatás egyik fő formája és módszere, másrészt fontos andragógiai célként is szerepelhet az együttműködési készségre, a teamkompetenciára való nevelés és képzés.
- Elszigeteltség
- Negatív tapasztalatok a csoportokban való együttlétre (pl. szálló)
- Érdekszövetségek, gyakran „erőviszonyok” mentén.
- Sokaknál az együttműködés a napi szintű szükségletek eléréséig tart.

Andragógiai megközelítés

Hajléktalanokra jellemző

Építkező jellegű tanuláselmélet.

A tudást fel kell építeni. A tudás az ember saját konstrukciója, azt mindenki magának építi fel. Az emberek üres struktúrákkal születnek, és környezetük, körülményeik hatására töltik meg ezeket ismeretekkel.

- Célok nélküli életforma.
- A tudás megszerzése harmadlagos
- Fő célok „életben maradni”.
- A hajléktalan lét, a hajléktalan környezet nem inspirál a tudás megszerzésére.

Andragógiai megközelítés

Hajléktalanokra jellemző

konstruktív tanulás

A felnőtt ember, a már meglévő tudásanyagához kapcsolja az új ismereteket. Ezeknek a meglévő információknak más-más hatása van az új ismeretekre, ezért ugyanazt az információt sokféleképpen értelmezik, értik meg. Motiválni, animálni kell a hallgatót, az önépítésben.

- Ismert panelekkel rendelkeznek, félnek a változtatástól, az új megismerésétől. (szerepkonzerv)
- Önbizalom hiány az önépítésben
- Nem kellően motiváltak

Andragógiai megközelítés

- A felnőtt már rendelkezik valamilyen autonómiával, döntéseinek meghozatalában saját elképzelései vannak
- A felnőtt számára a függőségi helyzet a társadalomban elfoglalt helyzetéhez mérten teher lehet.
- A felnőtteknél nincs határozott irányítás, a hétköznapi feladatok végzése során, nagyobb autonómiával rendelkeznek.
- A felnőtt, az irányított tanulás ellen, ellenérzéseket tanúsíthat.

Hajléktalanokra jellemző

- Célok hiánya „kiskorúsított” életforma, a célok megfogalmazásához szükséges a „felnőtt segítő”.
- Szociális ellátásban részesülők egy része, igényli a függőséget ez némi biztonságot jelent számára, illetve nincs felelősség
- A kötöttséget ugyan nem szeretik de az irányítást mindaddig képesek elfogadni, amíg az ő egyéni szabadságukkal „összeegyeztethető”
- Gyakori a behódolás a ki nem mondott, belső ellenállás.

Andragógiai megközelítés

- A felnőttek számára a tanulás nem kötelező. Választhatja a tanulást vagy nem, avagy a megkezdett iskolából kiléphet, ha nem akarja azt folytatni, vagy nem megfelelő az, az elvárásainak.
- A felnőtt a tanulmányait valamilyen határozott cél érdekében folytatja, nem lehet neki olyan dolgokat tanítani, amik *majd egyszer jók lesznek valamire*. Azok az oktatások felelnek meg számukra, amiket az adott élethelyzetben, azonnal tudnak hasznosítani.

Hajléktalanokra jellemző

- Nem fontos a tanulás. A hajléktalanoknál más a fontossági sorrend. Sok objektív akadály is lehet.
- A képzés költségeit a hajléktalanok nem tudják vállalni, csak támogatások biztosítása révén lehetséges, a képzés vállalása. Ezért leszűkülnek a képzési lehetőségek.

Andragógiai megközelítés

- A felnőtt már meglévő életpasztalatai alapján alkot véleményt a kapott tudásról.
- A felnőtt meglévő, és elvárhatóan meglévő alaptudására tud támaszkodni az új ismeretek befogadásakor.
- A felnőtteknél a személyes kapcsolatnak nincs nagy jelentősége, a felnőtt képes személytelenül tanulni. (számítógép, könyv)

Hajléktalanokra jellemző

- E kérdés nem merül fel gyakran.
- Az alaptudás hiányos, gyakran elavult. Nehezen lehet kapcsolni.
- Kontroll nélkül nehezen megy. Belső motivációk hiánya. Számítógéphez nem értenek.

Andragógiai megközelítés

- A felnőtt szerepeiben nem teheti meg, hogy valamit nem tud. (szülőként, vezető beosztásban) Nekik ezekben a helyzetekben, a mindent tudó szerepet kell játszaniuk.
- A felnőtt a kudarcot nehezebben viseli. A felnőttek, az egymás előtti kudarcot is nehezen élik meg, főleg ha függőségi viszony van köztük. Ezért nem jár a főnök a beosztottakkal közös tanfolyamra, hiszen ő a *mindent tudó* szerepet kell, hogy játssza előttük.
- A felnőtt megválaszthatja, hogy mit és milyen szinten kíván tanulni.
- A felnőtteknél a tanár diák viszonyának partnerkapcsolatnak kell lennie. Egyenrangú félként kell kezelni a tanulót. A tanár ugyanúgy tanulhat, gazdagodhat azokból a tapasztalatokból, amiket a diákjaitól kaphat a felnőttoktatásban.

Hajléktalanokra jellemző

- Egymás közti párbeszédek során a felvett szerep a „múltbéli dicsőség” gyakori felemlítése; „gazdag voltam, én voltam a főnök, nagy házam volt”, stb.
- Rengeteg kudarcélmény munkahelyeken, ügyintézésben. Ezért kudarckerülő a magatartásuk.
- Képzést támogató „hatóság” a döntő.
- Szülő – gyerek viszony van igen gyakran.

Andragógiai megközelítés

A képzelet a valóságos dolgokból kialakított újszerű képzetek sokasága.

A tanulásban, de sok helyen a hivatásban is nagy szerepe van.

Gyerekkorban a képzelet határtalan, a kisgyermek bármit el tud képzelni. A növekedés során kezd visszafejlődni, és a valóság és a képzelet viszonya lassan reálissá válik.

Hajléktalanokra jellemző

- Sajátságos, gyakran a realitásokat nélkülöző képzelet jellemzi őket, ez tanulás során hátrány
- A képzelet „bemerevedik” azaz nem közeledik elégséges mértékben a realitásokhoz az átlag felnőttekre jellemző mértékben

Andragógiai megközelítés

A felnőtt ember képzelete reális. Tudja mi az, amit elérhet, mi az, amire képes és mi az, amire nem. Idősebb korra az olyanok képzelete, akik ingerszegény környezetben élnek, visszafejlődik.

Az iskolarendszer visszafogja a képzeletet, a valóság felé irányítja a gyereket, amivel árt a fantáziának és ezzel a kreativitásnak is.

Hajléktalanokra jellemző

- Kiszolgáltatott élethelyzet miatt a képzelet gyér vagy teljesen irreális. Önfeladás

- Jellemzően a fantáziálás jelen van, de potenciális kreativitásról nem beszélhetünk

Andragógiai megközelítés

A motiváció ösztönzés, készítés valamilyen cselekedet végrehajtására.

A motivációnak nem csak a tanulásban van szerepe, hanem annak megválasztásában és a későbbi tanulási folyamat fenntartásában is. A motiváció növeli a tanuló (felnőtt) teljesítményét, eredményességét.

Hajléktalanokra jellemző

- A motiváció nehéz feladat, hiszen amíg az alapvető szükségletek hiánya fennáll, addig a tanulás nem vonzó. (Maslow-i hierarchia)

Andragógiai megközelítés

Hajléktalanokra jellemző

A belső motiváció:

Az emberrel született képesség a valóság megismerésére. A kíváncsiság és az érdeklődés tartja fenn. A valóság ismerete és kiszámíthatósága a cél. Ez jó motiváció a tanulás szempontjából.

A valóság nem kiszámolható, az érdeklődés más irányú

Andragógiai megközelítés

Hajléktalanokra jellemző

A belsővé vált motiváció:

Külső hatásokra alakul ki, többnyire már a gyerekkorban. A kötelességtudat, szorgalom és a lelkiismeret mozgatója. A szülőkkel, pedagógusokkal való korai időszakban alakul, ezért fontos a megfelelő szociális környezet.

A belsővé vált motiváció nem tudatos, homályba vész.

A külső hatások által gerjesztett motivációk általában a megélhetési stratégiák felé irányulnak.

Andragógiai megközelítés

Hajléktalanokra jellemző

A külső motiváció:

Ebben az esetben a tanulás a tanuláson kívüli célért történik. A cél lehet jutalom, előléptetés, elismerés vagy negatív kimenetel elkerülése. El tudja indítani a tanulási folyamatot, de ha a külső motiváció megszűnik, a tanulási hajlandóság is csökkenhet.

Külső motivációk zöme a megélhetési stratégiák mentén zajlik. Így csekélyebb mértékben vezeti őket a tanulási célok felé.

Külső motiváció megszűnésekor bizonyosra vehető a cél hamaros feladása is.

Andragógiai megközelítés

Hajléktalanokra jellemző

A presztízsmotiváció:

Ez elsősorban a
felnőttek tanulását
motiváló érzés.

A belső önérvényesítő
akarat és a külső
elismertség
kívánalmából fakad.

Biztonság elérése, a
minimalista szemlélet,
csak a most van, az a
fontos...

Andragógiai megközelítés

Az aktuális motiváció:

Ez csak egy adott feladat megoldására áll fenn, általában nem hosszú életű, a feladat elvégzése után megszűnik.

Hajléktalanokra jellemző

Az aktuális motiváció jelen van, napi szinten operálnak vele, a hajléktalanok többségére, a motivációnak csak ez a fajtája jellemző.

A megélhetési stratégiájuk mozgatórugója.

Remélem érdekes volt!

Köszönöm a figyelmet!

UP.

